

A. 398

INSTYTUT HISTORII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik LXXV

Nr 2

WARSZAWA 1968

A.398

INSTYTUT HISTORII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK LXXV

1968

2

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
WARSZAWA 1968

KOMITET REDAKCYJNY

Henryk Altman, Juliusz Bardach, Józef Gierowski, Aleksander Gieysztor, Stanisław Herbst, Ryszard Kołodziejczyk, Witold Kula, Gerard Labuda, Tadeusz Łepkowski, Marian Małowist, Kazimierz Piwarski, Franciszek Ryszka, Marian H. Serejski, Janusz Tazbir

REDAKTOR

Bogusław Leśnodorski

SEKRETARIAT

Krzysztof Groniowski, Stanisław Trawkowski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 310261

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa, Miodowa 10

Nakład 2296+154 egz. Ark. wyd. 24,5 ark. druk. 15,875

Papier druk. sat. kl. V, 65 g. B1

Oddano do składania 23.I.1968. Podpisano do druku 26.IV.1968

Druk ukończono w maju 1968

Zam. 69/68

N-25

Cena zł 30.—

Warszawska Drukarnia Naukowa — Warszawa, Śniadeckich 8

СОДЕРЖАНИЕ

Тадеуш Грудзиньски — Переговоры в Мерзебурге в 1135 г.	298
Ян Рейхман — Ликвидация польских дипломатических представительств после второго и третьего разделов Речи Посполитой	321
Станислав Сальмонович — Сен-Жюст — революционер-романтик (1767—1794) .	335
Ежи Томашевски — Положение рабочего класса Цешинской Силезии: октябрь 1938 — сентябрь 1939	352
ПЯТНАДЦАТИЛЕТИЕ ИНСТИТУТА ИСТОРИИ	
Тадеуш Мантойффель — Пятнадцатилетие Института Истории	355
ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ	
Р. Р. Пальмер — Американская и европейские революции XVIII в. Попытка сопоставления	367
Изабелла Русинова — Американские историки о своей революции	373
МАТЕРИАЛЫ	
Богдан Круликовски — Марцин Матушевич и его реляция о саксонском периоде	385
Елена Жадковска — Филип Бюше об отношении Франции к Польше в 1789—1794 гг.	397
РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ	
Юлиуш Бардах — Воспоминания и размышления Н. Дружинина	401
Ежи Матерницки — Историки об истории	405
Станислав Александрович — Белорусские города в XVI и в первой половине XVII в.	411
ХРОНИКА	501
IN MEMORIAM	511
ПИСМА В РЕДАКЦИЮ	517

TABLE DES MATIÈRES

Tadeusz Grudziński — Les pourparlers de Merseburg de 1135 . . .	299
Jan Reychman — La liquidation des postes diplomatiques polonais après le II-e et le III-e partage de la Pologne	322
Stanisław Salmonowicz — Saint-Just — un révolutionnaire roman- tique (1767—1794)	335
Jerzy Tomaszewski — La condition ouvrière en Silésie au delà de la rivière Olza (Zaolzie) d'octobre 1938 à septembre 1939	352

QUINZE ANNÉES DE L'INSTITUT D'HISTOIRE

Tadeusz Manteuffel — Quinze années de l'Institut d'Histoire . . .	355
---	-----

ETUDES ET DOCUMENTATION

R. R. Palmer — La révolution américaine. Comparaison avec les autres mouvements révolutionnaires	367
Izabella Rusinowa — Les historiens américains parlent de leur ré- volution	373

MATÉRIAUX

Bohdan Królikowski — Le témoignage de Marcin Matuszewicz sur la Pologne sous le règne de la dynastie de Saxe	385
Helena Rzadkowska — Philippe J. B. Buchez — son explication de l'attitude de la France envers la Pologne de 1789 à 1794	397

CRITIQUES ET COMPTES-RENDUS

Juliusz Bardach — Les mémoires et les réflexions de N. Drużinin	401
Jerzy Maternicki — Les historiens parlent de l'histoire	405
Stanisław Alexandrowicz — Les villes de Biélorussie au XVI-e et dans la première moitié du XVII-e siècle	411

CHRONIQUE	501
-----------	-----

IN MEMORIAM	511
-------------	-----

CORRESPONDANCE	517
----------------	-----

SPIS TREŚCI

Tadeusz Grudziński — Pertraktacje merseburskie z 1135 roku	299
Jan Reychman — Likwidacja placówek dyplomatycznych polskich po II i III rozbiórce Rzeczypospolitej	322
Stanisław Salmonowicz — Saint-Just — rewolucjonista romantyczny (1767—1794)	335
Jerzy Tomaszewski — Położenie klasy robotniczej Śląska Zaolziańskiego (październik 1938 — wrzesień 1939)	352

PIĘTNASTOLECIE INSTYTUTU HISTORII

Tadeusz Manteuffel — Piętnastolecie Instytutu Historii	355
--	-----

PRZEGLĄDY BADAŃ

R. R. Palmer — Rewolucje: amerykańska i europejskie XVIII w. Próba porównania	367
Izabella Rusinowa — Historycy amerykańscy o swojej Rewolucji	373

MATERIAŁY

Bohdan Królikowski — Marcina Matuszewicza o czasach saskich świadectwo	385
Helena Rządowska — Filip J. B. Buchez o stosunku Francji do Polski w latach 1789—1794	397

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Juliusz Bardach — Wspomnienia i refleksje N. Drużinina	401
Jerzy Maternicki — Historycy o historii	405
Stanisław Alexandrowicz — Miasta Białorusi w XVI i pierwszej połowie XVII wieku	411

*

I. M. Sekera, Kyivs'ka Rus' XI st. u miznarodnych vidnosynach — Andrzej Feliks Grabski	420
J. Becquet, L'abbaye d'Hénin-Liétard — Stanisław Trawkowski	422
F. Kiryk, Jakub z Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiellończyka — Marian Biskup	424
I. Sułkowska-Kurasiowa, Polska kancelaria królewska w latach 1447—1506 — Karol Górski	426
Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen im 15. Jahrhundert — Marian Biskup	429

F. Braudel, <i>Civilisation matérielle et capitalisme (XV-e—XVIII-e siècles)</i> — Andrzej Wycański	432
H. Butterfield, M. Wight, <i>Diplomatic investigations.</i> — Józef Dutkiewicz	435
M. M. Sztrange, <i>Diemokratyczeskaja intelliigencija Rossii w XVIII wieku</i> — Jerzy Skowronek	438
I. G. Roznier, <i>Kozacziestwo w Kriestianskoj wojnie 1773—1775 gg.</i> — Władysław A. Serczyk	441
V. Purcell, <i>South and East Asia since 1800</i> — Tomasz Wituch	444
J. Zieliński, <i>Staropolskie Zagłębie Przemysłowe; J. Zieliński, Staropolskie Zagłębie Przemysłowe od Staszica i Druckiego-Lubeckiego do Polski Ludowej</i> — Elżbieta Kaczyńska	447
<i>Zakłady Przemysłowe w Polsce XIX i XX wieku</i> — Ryszard Kołodziejczyk	451
J. Miąso, <i>Szkolnictwo zawodowe w Królestwie Polskim w latach 1815—1915</i> — Ryszard Kołodziejczyk	454
J. Dutkiewicz, <i>Anglia a sprawa polska w latach 1830—1831</i> — Jerzy Skowronek	458
A. Gerecke, <i>Das deutsche Echo auf die polnische Erhebung von 1830</i> — Henryk Kocój	460
L. Baar, <i>Die Berliner Industrie in der industriellen Revolution</i> — Juliusz Łukasiewicz	463
M. Pater, <i>Katolicki ruch polityczny na Śląsku w latach 1848—1871</i> — Lech Trzeciakowski	467
H. Brodowska, <i>Ruch chłopski po uwłaszczeniu w Królestwie Polskim</i> — Żanna Kormanowa	469
Z. Grot, <i>Pruska polityka narodowościowa w północnym Szlezewiku 1864—1920</i> — Andrzej Brożek	472
L. Bazyłow, <i>Polityka wewnętrzna caratu i ruchy społeczne w Rosji na początku XX wieku</i> — Halina Kiepuska	477
J. Holzer, J. Molenda, <i>Polska w pierwszej wojnie światowej</i> — Zdzisław Taźbierski	478
K. Hartmann, <i>Polen „Kultur der Nationen. Geistige Länderkunde“</i> — Zbigniew Góralski	483
A. Csizmadia, <i>A magyar állam és az egyházak jogi kapcsolatainak kialakulása és gyakorlata a Horthykorszakban</i> — Józef Puciłowski	485
<i>Pierwsze miesiące okupacji hitlerowskiej w Bydgoszczy w świetle źródeł niemieckich</i> — Stanisław Nawrocki	488
St. Zabieło, <i>O rząd i granice; W. T. Kowalski, Walka dyplomatyczna o miejsce Polski w Europie (1939—1945)</i> — Henryk Batowski	490
O. Lange, <i>O socjalizmie i gospodarce socjalistycznej</i> — Jerzy Topolski	495
<i>Anciens Pays et Assemblées d'États. Standen en Landen.</i> — Stanisław Russocki	498

KRONIKA

50 rocznica Rewolucji Październikowej — Mieczysław Tanty	501
Sesja Naukowa UAM z okazji 50 rocznicy Rewolucji Październikowej — Stanisław Sierpowski	504
Symposium naukowców w Katowicach — Andrzej Brożek	505
Obrady Polsko-Radzieckiej Komisji Historycznej — Andrzej Skrzypek	507
XII Posiedzenie Polsko-Czechosłowackiej Komisji Historycznej — Józef Chlebowczyk	508

Badania struktury klasy robotniczej — Stefania Kowalska	509
Z szwajcarskich poloniców — Bronisław Geremek	510
„Okrągły stół” w Dublinie — Henryk Batowski	511
Komisja międzynarodowa studiów slawistycznych	514

IN MEMORIAM

Marcin Dragan (1882—1966) — Roch Morcinek	515
---	-----

LISTY DO REDAKCJI

W sprawie udziału Polaków we władzach Republiki Litewsko-Białoruskiej — Henryk Szkłowski	517
Do Redakcji „Kwartalnika Historycznego” — Walentyna Najdus	517
Sprostowanie	517

P.P. „Domu Książki”:

Czasopismo nabywać można w następujących księgarniach naukowych

Białystok, ul. Lipowa 43
Gdańsk-Wrzeszcz, ul. Grunwaldzka 111/113
Katowice, ul. Warszawska 11
Koszalin, ul. Zwycięstwa 20
Kraków, ul. Podwale 6
Lublin, ul. Krakowskie Przedmieście 68
Łódź, ul. Piotrkowska 102a
Olsztyn, Plac Wolności 2/3
Opole, Rynek 19/20
Poznań, ul. Armii Czerwonej 69
Szczecin, ul. Jedności Narodowej 5
Toruń, Rynek Staromiejski 30
Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 7
Wrocław, ul. Kuźnicza 42

Zmiana adresu

Uprzejmie zawiadamiamy, że nasz nowy adres jest następujący:

**PRZEDSIĘBIORSTWO
EKSPORTU I IMPORTU „RUCH”**

**Warszawa 1, ul. Wronia 23
Skrzynka poczt. Nr 154**

Telex: Nr 81462

Telegraf: Exprimruch Warszawa

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO

PRENUMERATA KRAJOWA

Zamówienia i wpłaty przyjmują — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23, konto PKO nr 1-6-100.200. — Urzędy pocztowe i listonosze — Księgarnie „Domu Książki” — Oddziały i Delegatury „Ruchu”.

Prenumerata: roczna 120,— zł, półroczna 60,— zł

Zamówienia przyjmowane są do dnia 10 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty. Bieżące oraz archiwalne numery można nabyć lub zamówić w księgarniach „Domu Książki” oraz w Ośrodku Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN — Ossolineum — PWN, Warszawa Pałac Kultury i Nauki (wysoki parter). Egzemplarze archiwalne można nabywać także w Punkcie Wysyłkowym Prasy Archiwalnej „Ruch”, Warszawa, ul. Nowomiejska 15/17, konto PKO nr 114-6-700041 VII O/M.

PRENUMERATA ZAGRANICZNA

— Koszt prenumeraty ze zleceniem wysyłki za granicę wynosi o 40% więcej — Zamówienia dla zagranicy przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch”, Warszawa, ul. Wronia 23, tel. 20-46-88, konto PKO nr 1-6-100.024.

Les demandes concernant les conditions d'achat de toutes les revues scientifiques polonaises doivent être adressés à l'Entreprise d'Exportation et d'Importation „Ruch”, Warszawa 1, Rue Wilcza 46.

Le contenu de prochains numéros des revues scientifiques ainsi que leurs prix sont indiqués dans le bulletin „Polish Scientific Periodicals”, que vous trouverez dans les bibliothèques et grandes maisons de diffusion de presse de votre pays.

ODEZWA ZJAZDOWA

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego zwołuje X Powszechny Zjazd Historyków Polskich do Lublina w dniach 17—21 września 1968.

W ciągu pięciu lat dzielących nas od Warszawskiego IX Zjazdu polska nauka historyczna poczyniła dalsze postępy. Umocniła się jej pozycja na arenie międzynarodowej, podjęte zostały badania nowych problemów, uzyskano istotne postępy w nawiązywaniu współpracy z pokrewnymi dyscyplinami. Obchody *Millenium Poloniae* pogłębiły w świadomości społecznej rolę i znaczenie dziejów ojczystych. Badania, które prowadzone były na szerokim tle porównawczym, pozwalają na podjęcie próby ukazania miejsca naszego kraju na tle dziejów powszechnych. Ogólnym tematem Zjazdu będzie więc miejsce Polski w świecie.

X Zjazd odbywać się będzie w przededniu 50 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości bytu państwowego. Odrodzenie własnej państwowości stanowiło w dziejach narodu polskiego wydarzenie ogromnej wagi. Został zrealizowany cel wielu pokoleń Polaków, którzy podzieleni pomiędzy trzy zabory nie zaprzestali nigdy walki o odbudowę własnego państwa. Żywa świadomość narodowa, gorący patriotyzm, gotowość do najwyższych poświęceń Polaków „urodzonych w niewoli, okutych w powiciu” przynosiły oto swe owoce. Odrodzenie państwowości stanowiło akt sprawiedliwości dziejowej, było największym od szeregu pokoleń zwycięstwem narodu polskiego.

Słuszne jest przeto, by obrady toczyły się w Lublinie, mieście, w którym został wówczas utworzony pierwszy demokratyczny rząd odrodzonego państwa, a po koszmarnych latach hitlerowskiej okupacji kształtowały się w 1944 r. początki Polski Ludowej. Minione półwiecze, które ukształtowało dzisiejsze społeczeństwo polskie, bogate było w ważkie doświadczenia historyczne, w wysiłek twórczy narodu, w krew przelaną za wolność naszą i innych narodów, w pracę nad budową ustroju sprawiedliwości społecznej w Polsce. Siłę nową do tych działań czerpał kraj z wielowiekowych doświadczeń naszej państwowości. Sprawom tym obrady Zjazdu odbywającego się pod hasłem „miejsce Polski w świecie” poświęcają szczególną uwagę.

Chcielibyśmy, by X powszechny Zjazd stanowił okazję do spotkania wszystkich badaczy, nauczycieli i miłośników naszych dziejów, wszystkich, którym leży na sercu troska o dalszy rozwój historii ojczystej.

*

* *

W ramach Zjazdu przewiduje się pięć referatów plenarnych: prof. J. Pajewskiego — *Odbudowa Państwa Polskiego w 1918 r. — przesłanki międzynarodowe*; prof. J. Gierowskiego — *Rzeczpospolita szlachecka XVI—XVIII w. wobec absolutystycznej Europy*; prof. B. Leśnodorskiego — *Polska i Europa na przełomie dwóch stuleci (XVIII i XIX)*; prof. T. Daniszewskiego — *Polski i międzynarodowy ruch robotniczy — prawidłowości i specyfika*; gen. dr B. Bednarz — *Wkład Polaków w zwycięstwo nad hitlerowskimi Niemcami*.

Dyskusje specjalistyczne toczyć się będą w 11 sekcjach: historii starożytnej, historii średniowiecznej, odrodzenia i kontrreformacji, czasów saskich i Oświecenia, walk narodowo-wyzwoleńczych, uprzemysłowienia ziem polskich w XIX i XX w., historii najnowszej, metodologii historii, dziejów krajów pozaeuropejskich, dydaktyki historii, nauk pomocniczych historii.

Szczegółową tematykę referatów sekcyjnych zamieścił zeszyt 4 „Przeglądu Historycznego” z 1967 r.

Polskie Towarzystwo Historyczne przewiduje udział w Zjeździe około 800 osób. W związku z tym zgłoszenia należy przekazywać na adres: Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Lublinie, Plac Litewski 3, w terminie do 1 maja 1968. Zgłaszając udział należy zaznaczyć, w celu dokładnego zabezpieczenia, czy zamierza się korzystać z organizowanych centralnie noclegów i posiłków oraz podać dokładną datę przyjazdu i odjazdu do i z Lublina. W terminie do 1 maja 1968 należy też wpłacić składkę zjazdową na konto Polskiego Towarzystwa Historycznego, Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, NBP — IV O/M 1528-9-4268. Wysokość składki wynosi: 150 zł — dla profesorów i docentów, 40 zł — dla studentów, 100 zł — dla pozostałych uczestników. Opłacenie składki uprawnia do udziału w obradach i zapewnia otrzymanie tomów *Pamiętnika*, zawierających tekst referatów, które wydane zostaną przed Zjazdem i rozesłane uczestnikom oraz tomu z dyskusją po Zjeździe.

ZARZĄD GŁÓWNY PTH JAKO KOMITET ORGANIZACYJNY ZJAZDU

SEKRETARZ GENERALNY

(—) DR S. RUSSOCKI

PREZES

(—) PROF. S. HERBST

SKARBNIK

(—) DR I. SUŁKOWSKA-KURAS

SEKRETARZ KOMISJI
ORGANIZACYJNEJ ZJAZDU

(—) DOC. A. MACZAK